

Сяргей Зелянко

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

РЭДАКТАРСКА-КАНЦЭПТУАЛЬНЫ АНАЛІЗ ІНТЭРТЭКСТУ Ў СМІ

Феномен інтэртэкстуальнасці «здольны перадаць уяўленні пра прадметы і людзей, пра ўласцівасці і адносіны, падзеі, дзеянні і іх складаныя перапляценні, г. зн. падае панараму навакольнага свету» [2, с. 115]. Зыходзячы з гэтага, стварэнне медыятэксту адбываецца не толькі і не столькі на базе фонавых ведаў з розных галін культуры, з інтэртэкстуальнай аўтарскай энцыклапедыі, але і з ўлікам эндаксальных уласцівасцей аўдыторыі.

Прэсупазіцыйны статус чытача павінен быць адным з крытэрыяў рэдактарска-канцэптуальнага аналізу інтэртэкстуальных адзінак публіцыстычнага маўлення. У гэтым заключаецца захаванне прынцыпу камунікатыўнай роўнасці адрасанта і адрасата інфармацыі, пры якім «адрасант мае магчымасць разлічваць на разуменне яго маўленчай творчасці ў выглядзе наўмыснай анамаліі» [1, с. 22]. Адною з характэрных праяў тэкставай анамаліі ў СМІ можна лічыць інтэртэкст у аўтарскім тэксце.

Рэдактарска-канцэптуальны аналіз павінен быць скіраваны на вызначэнне функцыянальных і фрэймавых характарыстык інтэртэксту, мэт яго выкарыстання, на прагназаванне ўмоў узаемадзеяння журналісцкага тэксту і інтэртэксту. Аналіз пазіцыянавання інтэртэкстуальных адзінак у медыятэксце павінен асвятліць канцэптуальнае стаўленне рэдакцыі СМІ да выкарыстання інтэртэксту, дапамагчы рэдактару вызначыць, ці адпавядае інтэртэкст сэнсу журналісцкага твора.

Прыклады, якія былі выяўлены ў беларускіх газетах, дэманструюць, што ў прэпазіцыі журналісцкіх матэрыялаў спарадычна сустракаюцца «чужыя» тэксты ў назвах **рубрык** – «*Глас народа*» (СБ – Беларусь сёння, 2009, 2 окт.); «*Земельный вопрос*» (Обозреватель, 2009, 11 сент.); «*Времена и нравы*» (Народная газета, 2009, 10 июля); «*Очевидное – невероятное*» (7 дней, 2008, 27 марта); «*Семь пятниц*» (Минский курьер, 2009, 18 сент.); «*Своими глазами*» (Знамя юности, 2009, 18 сент.) і **падрубрык** – «*Ничто не забыто*», «*Ближе к телу!*» (СБ – Беларусь сёння, 2009, 29 авг.); «*Братство Остапа Бендера*» (Обозреватель, 2009, 11 сент.); «*Дела житейские*» (Народная газета, 2009, 10 июля); «*Хо-*

тите – верьте...» (7 дней, 2008, 27 марта); «Этис, атис, аниматис!» (Минский курьер, 2009, 18 сент.).

Адзінкавыя прыклады выкарыстання інтэртэксту ў рубрыкацыі можна патлумачыць тым, што асноўная задача прэпазіцыйных структурных элементаў тэксту заключаецца ў прыцягненні ўвагі чытача да публікацыі. Інтэртэкст з-за сваёй сэнсавай плуральнасці не заўсёды можа выконваць гэтую ролю. Таму працэнт выкарыстання «чужых» тэкстаў у назвах газетных рубрык і падрубрык значна меншы ў параўнанні з канструкцыямі кшталту: «Здоровье», «В стране», «Спорт», «В мире», «Мнения экспертов», «Культура», «Резонанс», «Память», «Общество» (СБ – Беларусь сегодня, 2008, 21 ноября); «Актуально», «Персона», «Образование», «Общество», «Автосалон», «Спорт» (Знамя юности, 2009, 24 сент.); «На высшем уровне», «Здоровье», «Персона», «Экономика», «Спорт» (Минский курьер, 2009, 18 сент.).

Вызначыць стаўленне пэўнага журналіста да з’явы інтэртэкстуальнасці як да тэкстаўтваральнага прыёму, а таксама праверыць, наколькі «чужы» тэкст сэнсава, стылістычна і кампазіцыйна спалучаецца з аўтарскім, дазваляе выяўленне выкарыстання інтэртэксту ці яго адсутнасці ў прэпазіцыі і постпазіцыі аўтарскага тэксту. Вучоныя адзначаюць: «Аналіз размеркавання і функцыянавання ў тэксце некаторых элементаў, якія эксплуатаюць яго макрэструктуру, можа дазволіць атрымаць уяўленне аб тым, як структураванне аўтарам інфармацыі ў тэксце вызначае яго інтэрпрэтацыю і разуменне чытачом» [3, с. 94].

Ужыванне інтэртэксту ў **загалоўках** і **падзагалоўках** медыятэксту на сёння застаецца даволі распаўсюджанай з’явай. Праілюструем сказанае прыкладамі: «Завтрак агроуриста», «Новый Владитор пришел», «Люди у дачи», «Рыболовный шалтай-болтай», «Черных рук дело», «Начальник всегда прав?», «Машина – не роскошь, а грузовая необходимость» (Народная газета, 2009, 10 июля); «Замечает весна, замечает», «Ловись, рыбка, да не ряпушка!», «Безгранична ли власть “зеленого змия”?», «Небесная канцелярия», «Не влезай...», «За морем ночушка – полушка?», «Жизнь – игра?», «Распределить нельзя, помиловать!», «Брекетам все возрасты покорны», «Любой каприз...», «Рабы не мы!» (7 дней, 2008, 27 марта); «Аграрии двух стран готовы объединиться», «Главное для кинолога – спокойствие» (СБ – Беларусь сегодня, 2009, 27 авг.) і г. д. Насычэнне прэпазіцыйных адзінак медыятэкстаў інтэксцімі можна растлумачыць экстралінгвістычнымі фактарамі,

якія абумоўліваюць апэратыўнасць стварэння і распаўсюджвання сучаснага журналісцкага тэксту.

Лід як структурна-кампазіцыйная адзінка медыятэксту канцэнтруе ў сабе агульны сэнс паведамлення, дае рэцыпіенту інфармацыі першапачатковыя звесткі аб прадмеце і аб’екце публікацыі, пэўных часавапрасторавых абставінах падзеі: «Увы, многие из нас посеяли привычку весьма пагубную, обрекая себя на незавидную судьбу», «Последние пятнадцать лет Запад в лице НАТО и ЕС, кажется, не покладая рук трудится на благо воцарения мира и стабильности на Балканах» (7 дней, 2008, 27 марта); «Где найти мастеров, готовых приехать за тридцать земель поклейть обои или уложить кафель?» (Народная газета, 2009, 10 июля); «Кто-то считает, что современной литературы нет, одно графоманство, бизнес и “гламурье мое”» (СБ – Беларусь сегодня, 2008, 21 ноября); «Чичиковы надувают не только государство, но и непосредственно свои “мертвые души”, которые на них работают, причем не в переносном, а в прямом смысле» (Обозреватель, 2007, 16 марта); «На японской трассе Фудзи будет проходить Гран-при Японии, который наверняка подольет масла в интригу в борьбе за чемпионский титул» (Знамя юности, 2008, 10 окт.). Вынікі аналізу беларускіх СМІ дэманструюць невялікі працэнт уключэння «чужога» тэксту ў лід публіцыстычнага артыкула. Канкрэтнасць ліду і яго лапідарнасць не дазваляюць журналістам шырока выкарыстоўваць у ім інтэртэкстуальныя ўключэнні, якія характарызуюцца сэнсавай стракатасцю, што можа негатыўна паўплываць на інтэрпрэтацыю «чужога» тэксту чытачом.

У постпазіцыі журналісцкага тэксту інтэксці таксама сустракаюцца даволі рэдка. Аналіз нумароў некаторых беларускіх газет на наяўнасць інтэртэксту ў постпазіцыі медыятэкстаў дазволіў вылучыць наступныя прыклады: «Наверное, потому что и в городе, и в деревне большой ремонт – это едва не раз на всю жизнь. И эту неприятность мы переживем?» (Народная газета, 2009, 10 июля); «Широкое поле деятельности для ученых, производственников, менеджеров, пиарщиков, чиновников, ремесленников, пока непаханое» (7 дней, 2008, 27 марта); «Пусть молодое поколение принято считать прагматичным, все же истина “не сто рублей, а сто друзей” остается и для него вполне созвучной времени» (СБ – Беларусь сегодня, 2008, 20 июня); «А болельщику на память приходят грубоватые, но весьма точное народное выражение про не-

умелого танцора, которому постоянно что-то мешает» (Минский курьер, 2009, 19 мая); *«Интернет – место, где надо не доверять, а проверять и проверять»* (Знамя юности, 2008, 8 февр.); *«Но береженого, как говорится, и Бог бережет...»* (Обозреватель, 2007, 16 марта). Падвыніканне выкладзенага ў публікацыі, высновы па ўзнятых у матэрыяле праблемах патрабуюць прад'яўлення аўдыторыі ў **заканчэнні** артыкула ўласна аўтарскага «я» журналіста. Выкарыстанне ж інтэртэксту можа пашкодзіць захаванню дыялагічных сувязяў паміж журналістам і рэцыпіентам інфармацыі.

Аналіз інтэртэкстуальных адзінак, якія ўключаюцца ў медыятэкст не ў моцных пазіцыях, можа прадэманстраваць светапоглядныя інтэнцыі журналіста, акрэсліць кола прэцэдэнтных для аўтараў тэкстаў, паказаць шырыню кагнітыўнага фону маўлення, што будзе спрыяць правядзенню аб'ектыўнай рэдактарскай праўкі ці самарэдагаванню журналістам уласнага матэрыялу.

1. Васильцова, Н. В. Непреднамеренные и преднамеренные аномалии в языке медиальных средств: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Н. В. Васильцова; Ростовский гос. ун-т. – Ростов н/Д, 2004. – 26 с.

2. Іўчанкаў, В. І. Дыскус беларускіх СМІ. Арганізацыя публіцыстычнага тэксту / В. І. Іўчанкаў. – Мінск: БДУ, 2003. – 257 с.

3. Соловьева, М. А. Роль темообразующих элементов текста в его структурировании и интерпретации / М. А. Соловьева // Художественный дискурс: интерпретация и коммуникативные константы: материалы науч.-теорет. конф., Минск, 13–14 мая 2005 г. / МГЛУ; редкол.: П. М. Бабинская [и др.]. – Минск, 2006. – С. 93–96.